

Іванюк В. Д.
*д. філ. з права, доцент кафедри
адміністративного права та судочинства,
Західноукраїнський національний університет*

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану права та свободи людини часто обмежуються на користь забезпечення національної безпеки та військового порядку. Однак, важливо забезпечити адекватний баланс між цією необхідністю та збереженням основних прав та свобод громадян. Крім того, існує значний ризик зловживання владою, що може призвести до систематичних порушень прав людини, включаючи безпідставне затримання, обмеження свободи слова та релігії, тортури та інші форми недопустимого поведіння з громадянами. З огляду на зазначене, особливої уваги потребує проблематика обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану.

Загалом «конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» [1]. Разом з тим, частина 2 статті 64 Конституції України встановлює, що «в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції» [1].

Правовою підставою для обмеження прав і свобод людини є Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, який чітко визначає перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються, зокрема, «у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»» [2].

Аналізуючи положення європейських правових актів у сфері захисту прав людини, відмітимо про відповідність норм українського законодавства конвенційним вимогам. Зокрема, частини 1 і 2 статті 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вказують, що «під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7» [3].

В контексті зазначеного варто зауважити, що 12 травня 2015 року був

прийнятий Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII, який врегульовує правовий статус та обмеження прав і свобод громадян в умовах воєнного стану, а також запровадження відповідних заходів. Частина 1 статті 22 наголошує, що «введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання» [4]. Незважаючи на наявність визначення терміну «воєнний стан», звертаємо увагу на відсутність чіткого розуміння понять «обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану», «загроза нападу», «небезпека державній незалежності України, її територіальній цілісності», що уможливорює упередженість у їх тлумаченні органами державної влади при прийнятті відповідних рішень.

Підтримуємо позицію Д. Д. Гриньо, який зазначає, що «саме положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прийняті на їх основі рішення Європейського суду з прав людини виступають основними міжнародно-правовими регуляторами відносин держави і людини. Реалізація приписів Конвенції та виконання рішень Суду сьогодні є ефективним механізмом контролю за дотриманням конвенційних гарантій щодо забезпечення «трьох основ» Європейського Союзу: демократії, захисту прав людини та верховенства права. Такий механізм контролю передбачає дотримання принципу пропорційності, відповідно до якого національне законодавство повинно бути чітким, передбачуваним і доступним, а втручання у права, гарантовані Конвенцією, має здійснюватися «згідно із законом», відповідати законній (легітимній) меті та бути «необхідним у демократичному суспільстві» (критерії виправданості втручання у права, гарантовані Конвенцією, що у сукупності становлять так званий трискладовий тест Європейського суду з прав людини)» [5, с. 47]. Зокрема, «у справі «Pieschowicz проти Польщі» Суд постановив, що національне законодавство повинно достатньою мірою визначити обсяг і спосіб здійснення дискреційних повноважень, наданих органами державної влади, щоб забезпечити особам мінімальний рівень захисту, на який вони мають право відповідно до верховенства права в демократичному суспільстві. У той же час, Європейський суд з прав людини вказав, що, вирішуючи, чи було втручання «необхідним», Суд розглядатиме межі розсуду, надані державним органам влади, але при цьому покладає на державу-відповідача обов'язок продемонструвати наявність відповідного соціального становища, що зумовлює втручання держави у реалізацію прав людини» [6, с. 51].

Таким чином, обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану стосується основних принципів правової держави, захисту прав людини та демократичних цінностей. Саме тому, для забезпечення балансу між потребами безпеки та збереженням основних прав та свобод громадян, обмеження прав людини в умовах воєнного стану повинні ґрунтуватись на чітких нормах законодавства, відповідати законній меті та критерію необхідності. У зв'язку із зазначеним, видається доцільним закріпити законодавчі визначення термінів «обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану», «загроза нападу», «небезпека державній незалежності України, її територіальній цілісності», що сприятиме їх уніфікованому розумінню та застосуванню органами державної влади при прийнятті відповідних рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 11.04.2024).
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
5. Гриньо Д.Д. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 45-48.
6. Мерник А.М., Стоян Є.О., Артеменко К.С. Обмеження прав людини та основоположних свобод в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 49-52.

УДК 347. 65/68 (091)

Мединська А. В.
приватний нотаріус

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА В ПОЛЬЩІ: АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ

Нотаріат є важливою складовою правової системи будь-якої країни, забезпечуючи стабільність та надійність правових відносин між суб'єктами права. У Польщі існує довга традиція нотаріальної діяльності, яка базується на законодавстві, розвинутих професійних стандартах та високих вимогах до якості наданих послуг. Ця стаття пропонує аналіз основних аспектів діяльності нотаріуса в Польщі з огляду на їхнє правове регулювання та професійні стандарти.

Нотаріальна діяльність в Польщі базується на законі «Про нотаріат» від 14 лютого 1991 року та подальших законодавчих актах, які визначають правовий статус та функції нотаріуса. Згідно з цим законодавством, нотаріус є посадовою особою, яка має право здійснювати нотаріальні дії, такі як складання та засвідчення договорів, завірення документів тощо. Нотаріус має наділені законом повноваження, які гарантують йому авторитет та відповідальність у сфері забезпечення правової дії документів.

Крім того, важливе місце серед нормативних правових актів займають рішення, які приймають органи нотаріального самоврядування: Державна нотаріальна рада та локальні нотаріальні палати [1].